

After Life Conservation Plan

dla projektu

**Ochrona podkowca małego i innych gatunków
niecierperzy w południowej Polsce (PODKOWIEC+)**

LIFE12 NAT/PL/000060

Wrocław, czerwiec 2018

After Life Conservation Plan

dla projektu

Ochrona podkowca małego i innych gatunków nietoperzy w południowej Polsce (PODKOWIEC+)

Część I. Analiza sytuacji

A. Okoliczności, otoczenie projektu (ogólna sytuacja)

W Polsce występuje 26 gatunków nietoperzy. Spośród nich, 7 to gatunki objęte ochroną na mocy załącznika II Dyrektywy Siedliskowej UE, co oznacza wymóg ich skutecznej ochrony przez kraje członkowskie, między innymi poprzez wyznaczenie obszarów Natura 2000.

Dla ochrony trzech spośród tych 7 gatunków w południowej części Polski, przeprowadzono projekt LIFE Podkowiec+. Koncentrował się on na ochronie podkowca małego, nocka dużego i nocka orzęsionego. Przy tym, jak wskazuje nazwa projektu, flagowym gatunkiem był podkowiec mały. Zasięg geograficzny projektu związany był z występowaniem podkowca i siedlisk dogodnych dla tego gatunku, stąd nadana temu obszarowi nazwa Kraina Podkowca. Podobny zasięg ma również nocek orzęsiony, nocek duży występuje również poza tym obszarem. Oba gatunki nocków występują na strychach budynków, często w tych samych obiektach, co podkowce, dlatego naturalnym rozszerzeniem działań dla podkowca było objęcie nimi również tych dwóch gatunków.

W roku 1996 w Polsce, mimo poszukiwań, znana była tylko jedna kolonia podkowca małego, na strychu kościoła w Jaworkach, licząca około 100 osobników. Jej istnienie było zagrożone natychmiastowym zniszczeniem, w wyniku zatrucia silnie toksycznymi środkami aplikowanymi właśnie dla ochrony drewna, które miało być użyte do remontu pokrycia dachu. Co gorsza prace te rozpoczynano w sezonie rozrodczym. Podjęte wówczas działania PTPP „pro Natura” przy wsparciu finansowym Frankfurckiego Towarzystwa Zoologicznego, pozwoliły uratować kolonię. Tym działaniem zapoczątkowano Program Ochrony Podkowca Małego w Polsce, w ramach którego przeprowadzono do dziś ponad 40 poważnych remontów dachów i poddaszy budynków będących stanowiskami letnimi, oraz zabezpieczono tyleż zimowych.

Dzięki tym działaniom ochronnym, populacja podkowca małego w Polsce w czasie rozpoczęcia projektu LIFE Podkowiec+ liczyła już około 10 000 osobników. Po przeprowadzeniu projektu, liczebność wzrosła o około 35%.

Aby utrzymać co najmniej taki stan i pozwolić na dalszy wzrost liczebności, konieczne jest spełnienie szeregu warunków. Podkowiec jest nadal gatunkiem zagrożonym, wymagającym ochrony czynnej, stosownie do stale zmieniających się uwarunkowań siedliskowych.

Jednym z warunków zapewnienia ochrony jest aktywne utrzymanie efektów projektu, co jest głównym zadaniem niniejszego ALCP.

B. Aktorzy (uczestnicy)

Ochrona przyrody jest obowiązkiem każdego obywatela i każdej instytucji, w zakresie adekwatnym do ich kompetencji.

W zależności od problemu, różne grupy są istotne dla ochrony nietoperzy.

Zapewnienie ochrony siedlisk i stanowisk (miejsc zimowania, rozrodu, żerowisk) jest w gestii zarządców obiektów i terenów wykorzystywanych przez nietoperze. Aby dotrzeć do możliwie wszystkich osób mających wpływ na stan siedlisk oraz wzmocnić efekt ochrony budując wsparcie społeczne, należy dotrzeć do ogółu społeczeństwa. Aby zwiększyć zasięg oddziaływania, warto włączyć grupę tzw. multiplikatorów (przewodnicy turystyczni, dziennikarze, nauczyciele) docierających do kolejnych odbiorców.

Realizacją działań ochronnych zajmują się głównie organizacje i instytucje ochrony przyrody, ale również zarządcy obiektów i terenów. Kontrolą wielkości populacji, stanu siedlisk i przestrzegania prawa zajmują się instytucje państwowe, organizacje pozarządowe, placówki naukowe. Z instytucji, istotne są władze ochrony przyrody – Ministerstwo Środowiska, Generalna oraz Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska w 5 województwach, Lasy Państwowe, parki narodowe i krajobrazowe. Ważną rolę pełnią też władze ochrony zabytków (w 5 województwach).

Bardzo ważne jest włączenie do działań ekspertów – są to placówki naukowe, organizacje pozarządowe i niezależni konsultanci. W szczególności poważnym zapleczem dysponuje PTPP „pro Natura”, od kilkunastu lat zaangażowana w ochronę podkowców. Pomocni są również eksperci zagraniczni – w tym zwłaszcza specjaliści skupieni przy Vincent Wildlife Trust.

Bardzo istotne jest także rozpoznanie agencji finansujących. Są to nie tylko fundusze dotyczące środowiska lub zabytków, ale także środki związane z budżetem władz lokalnych i instytucji państwowych. Właściciele i zarządcy także posiadają środki, których zaangażowanie we własne cele może sprzyjać ochronie nietoperzy (np. remont dachu prowadzony przy współpracy z ekspertem). Monitoring nietoperzy oraz inne badania mogą prowadzić uczelnie i inne placówki naukowe w ramach swoich zadań statutowych (przykład: praca magisterska Marty Rychtarczyk). Przydatne może być szukanie wsparcia funduszy dedykowanych współpracy międzynarodowej. Nie bez znaczenia jest także zaangażowanie społeczne, np. w postaci ofiarności publicznej bądź wolontariatu.

C. Problemy

Po ponad dwudziestu latach czynnej ochrony podkowca, stan jego populacji w Polsce znacznie się poprawił, jednak z uwagi na specyficzne wymagania tego gatunku, sytuacja ta może w krótkim czasie ulec znacznemu pogorszeniu. Wyzwaniem stojącym przed Polską jest utrzymanie co najmniej nie zmniejszonej liczebności populacji podkowca małego (kilkanaście tysięcy osobników dorosłych), nocka orzęsionego (kilka tysięcy), nocka dużego (kilka tysięcy na obszarze projektu).

Na to zagrożenie składają się liczne problemy cząstkowe. Każdy gatunek potrzebuje do życia pokarmu, bezpieczeństwa, możliwości rozrodu. Jeśli środowisko nie zapewni któregoś z tych elementów, giną.

W wypadku nietoperzy można wyróżnić:

1. Zanikanie i pogarszanie stanu stanowisk nietoperzy - stanowiska letnie

Zasadniczo obiekt przestaje pełnić funkcję stanowiska nietoperzy kiedy przestaje istnieć lub gdy traci istotne dla nietoperzy właściwości. Coraz częściej jednak przyczyną nie są zmiany dotyczące bezpośrednio samych obiektów, lecz bliżej lub dalej położonych terenów, przez które nietoperze nie mogą bezpiecznie przelecieć.

Poza sytuacjami losowymi (pożar, powódź, inne katastrofy naturalne), obiekty mogą przestać istnieć w wyniku decyzji ludzi. Budowa nowego, większego budynku, likwidacja instytucji, względy bezpieczeństwa, budowa drogi lub zapory na rzece mogą spowodować, że dotychczas istniejący obiekt zostanie rozebrany. Jeśli w obiekcie występowały nietoperze, powinny zostać podjęte działania kompensacyjne, zapewniające im schronienia zastępcze. Ich skuteczne przeprowadzenie w krótkim przedziale czasu bywa bardzo trudne, a ich efekt niepewny (por. nocki duże w Meiningen, gdzie nietoperze nie przeniosły się do przygotowanego dla nich schronienia w terminie planowanej rozbiórki dotychczasowych schronień, a jego zasiedlenie nastąpiło znacznie później).

Zanikanie stanowisk to nie tylko likwidacja całego obiektu, to również popadanie w ruinę (przykład: willa Maria, ośrodek Zacisze w Głucholazach) oraz takie przekształcenie, że nietoperze nie mogą się do stanowiska dostać lub nie mogą w nim przebywać (przykład: zabudowa strychu pod pokoje gościnne).

Często, z braku lepszych alternatyw, nietoperze korzystają z obiektu, mimo, że nie jest on stanowiskiem idealnym.

Najlepszy dostępny w danej okolicy obiekt może nie spełniać wszystkich wymagań nietoperzy. Dzieje się tak również wtedy, gdy stanowisko traci optymalne parametry (np. popada w ruinę lub jest przekształcane na potrzeby ludzkie).

Efektom dla nietoperzy może być w takich sytuacjach stała, gorsza kondycja zwierząt i tym samym efekty rozrodu poniżej potencjału gatunku (np. niepokoienie powodujące konieczność ciągłego przemieszczania się, stres, straty energii) lub narażenie na sytuacje ekstremalne (np. przy braku ukryć przed nadmiernie wysoką temperaturą).

Parametry, o których mowa to niedrożne lub niebezpieczne wloty, nie optymalny zakres temperatury, nadmierne lub niewłaściwe światło, niepokoienie przez ludzi lub zwierzęta, drapieżnictwo.

- wloty

Dostęp do obiektu jest warunkiem koniecznym, aby nietoperze mogły z niego korzystać. Wymagania poszczególnych gatunków różnią się znacznie. Podkowce korzystają tylko z pomieszczeń, do których mogą dostać się wlatując.

- temperatura wewnątrz obiektu

Do wychowania młodych, nietoperze potrzebują schronień, w których tworzą kolonie złożone z matek i ich potomstwa. Schronienia takie muszą spełniać określone warunki – być ciepłe (rzędu 40 stopni) i suche, jednak temperatura nie powinna być zbyt wysoka. Najkorzystniejsze warunki stwarza obiekt, mający wewnątrz o możliwie stabilnej, ale w różnych lokalizacjach zróżnicowanej temperaturze, co pozwala nietoperzom wybrać miejsce przesiadywania stosownie do panujących warunków. Przegradzanie wnętrza budynku, zajmowanie jego części na inne potrzeby, odcinając dostęp dla nietoperzy, pogarsza warunki siedliskowe i może ostatecznie doprowadzić do likwidacji stanowiska.

- światło

Nietoperze są zwierzętami nocnymi. Czują się bezpieczniej w ciemności i faktycznie są mniej widoczne dla potencjalnych drapieżników. Pogarszanie tych warunków może wynikać z przebudowy strychu, albo samoistnego pogarszania stanu pokrycia dachu, ścian szczytowych, okiennic itp.

- niepokoienie

W koloniach letnich przebywają matki z młodymi. Niesamodzielne potomstwo jest całkowicie zależne od matek, które nie tylko je karmią i chronią przed wychłodzeniem lub przegrzaniem, ale także przenoszą w bezpieczne miejsca w razie niepokoienia. Im bardziej nietoperze są

niepokojone, tym więcej energii straci na niepotrzebne czynności samica, której kondycja w okresie ciąży i karmienia i tak jest osłabiona.

Szczególą formą niepokojenia jest prowadzenie prac, np. remontu dachu podczas przebywania nietoperzy w kolonii. Prace tego typu wykonuje się najchętniej w okresach sprzyjającej pogody – zwykle latem, kiedy w schronieniach przebywają samice z młodymi. Podczas prac budowlanych matki najczęściej nie mają możliwości przeniesienia małych nietoperzy w inne, bezpieczne miejsca. Spłoszone, uciekają, zaś młode najczęściej giną.

- drapieżnictwo

Drapieżniki nie zawsze są w stanie upolować nietoperze, jednak sama ich obecność może powodować płoszenie (por. powyżej). Warunki, jakie oferuje schronienie mogą w pewnych okolicznościach ułatwiać drapieżnikom polowanie. Działalność człowieka może doprowadzić do powstania takiej pułapki. Odstonięcie wlotu do budynku (np. wycięcie drzewa, którego gałęzie są w pobliżu okna) lub iluminacja otoczenia mogą drastycznie zwiększyć skuteczność polowań np. sów, ptaków szponiastych lub kotów.

- konflikt z człowiekiem

Obecność nietoperzy w budynku może powodować uciążliwości, wśród których najmniej akceptowalne są depozyty guana. W wypadku dużych kolonii akumulacja odchodów może następować na tyle szybko, że nie zdążą one wyschnąć, z czym wiązać się może zabrudzenie ścian lub nieprzyjemny zapach. Niektóre gatunki wydają dźwięki słyszalne przez człowieka. Nietoperz latający po pomieszczeniach wykorzystywanych przez ludzi u niektórych osób może powodować stres.

Te sytuacje mogą nastrajać negatywnie do nietoperzy, powodując brak tolerancji i chęć pozbycia się zwierząt z budynku.

- bezpośrednio i dalsze otoczenie obiektu

Zmiany w otoczeniu stanowiska mogą spowodować jego likwidację. Niemożność dotarcia do obiektu (brak tras dolotu, nadmierne oświetlenie itp.) może spowodować, że nietoperze przestaną ze stanowiska korzystać, nawet, gdy pozostałe jego cechy są dla nich odpowiednie.

Iluminacje obiektów i usuwanie drzew to najczęstsze i najsilniej oddziałujące na nietoperze zmiany w bliskim sąsiedztwie ich schronień. Coraz częściej poważnym problemem stają się procesy urbanizacyjne - podlegająca ciągłym i dynamicznym zmianom przestrzeń małych miejscowości, w których znajdują się budynki stanowiące miejsca rozrodu.

2. Zanikanie i pogarszanie stanu stanowisk nietoperzy - stanowiska zimowe

Aby poradzić sobie z okresowym niedoborem pokarmu, nietoperze spędzają zimę, korzystając jedynie z zapasów energii, zmagazynowanej jesienią w tkance tłuszczowej. Aby tych zapasów wystarczyło, zapadają w odrętwienie, nazywane hibernacją, podczas której procesy życiowe podtrzymywane są na minimalnym poziomie. Jest to egzystencja na krawędzi życia i śmierci. Każde przebudzenie z tego stanu, wywołane np. sygnałem o zbliżającym się zagrożeniu, zużywa dużo energii. Tak dużo, że może się to stać przyczyną głodowej śmierci zwierzęcia. Nawet sama obecność ludzi w jaskini stanowi sygnał, który może spowodować wybudzenie zwierząt z hibernacji i niepotrzebną utratę energii.

Eksplorując zimą podziemne kryjówki – jaskinie, fortyfikacje, stare kopalnie, ludzie często nawet nie zdają sobie sprawy, że odbywa się to kosztem życia nietoperzy, które te miejsca obrały sobie na schronienia.

Niekiedy zimowiska są przekształcane, niekoniecznie ze świadomością konsekwencji dla żyjących w nich zwierząt – najczęściej dotyczy to obiektów sztucznych, takich jak piwnice obiektów przemysłowych, sztolnie lub fortyfikacje.

3. Pogarszanie stanu siedlisk - żerowiska

Wylatującym na żerowanie nietoperzom ochronę przed drapieżnikami najlepiej zapewnia gęszcz gałęzi drzew i krzewów. Dla niektórych gatunków szpalery zieleni stanowią osłonę od wiatru i pomagają orientować się w otoczeniu.

Drzewa w pobliżu kolonii są też miejscem żerowania, szczególnie ważnym przy złej pogodzie (np. deszczu), podczas ciąży i we wczesnym okresie karmienia.

Niestety, coraz częściej drzewa są wycinane zarówno w otoczeniu budynków, jak i przy drogach, miedzach i ciekach wodnych, a krajobraz staje się coraz mniej dla nietoperzy przyjazny.

Brak tras przelotów zwiększa ryzyko śmierci w wyniku kolizji z pojazdami mechanicznymi lub schwytania przez drapieżniki. Może także spowodować porzucenie stanowiska przez nietoperze. Pesticydów w uprawach. Wylesienia. Odmłodzenie drzewostanów.

4. Czynniki ludzkie

Pomimo prawnej ochrony i edukacji, działania ludzi często powodują szkody przyrodnicze. Działania te niekoniecznie są podejmowane celowo bądź świadomie.

- nieznanostwo przepisów prawa

Dyrektywa Siedliskowa UE oraz prawo krajowe nie są dobrze znane osobom, których działania mają wpływ na nietoperze, w tym zarządców obiektów i terenów oraz niektórym służbom publicznym (np. policja, straż miejska, nadzór budowlany, samorządy)

Nieznanostwo prawa prowadzić może do podejmowania decyzji sprzecznych z wymogami ochrony przyrody, mimo istnienia rozwiązań niekonfliktowych przez decydentów oraz podejmowania działań szkodzących przyrodzie przez wykonawców.

- braki w wiedzy

Wielokrotnie stanowiska nietoperzy były niszczone przez ludzi z powodu niewiedzy o istnieniu kolonii bądź nieświadomości konsekwencji wprowadzanych zmian dla nietoperzy.

Powszechna jest nieznanostwo metod niekonfliktowych lub kompromisowych, które można zastosować w konkretnych sytuacjach.

D. Cele

1. Cel główny

Głównym celem ALCP jest utrzymanie co najmniej obecnego stanu i umożliwienie dalszego wzrostu liczebności wybranych, najbardziej zagrożonych gatunków nietoperzy.

2. Cele średnioterminowe (perspektywa 30 lat)

Cel 1. Populacje gatunków projektowych pozostają na obszarze projektu co najmniej tak silne, jak obecnie.

Cel 2. W odbiorze społecznym nietoperze są postrzegane pozytywnie.

3. Cele krótkoterminowe (perspektywa 5 lat) / rezultaty

Do celu 1:

- 1.1. Istniejące (objęte działaniami projektu) kolonie letnie i zimowiska nadal funkcjonują:
 - po 5 latach, na obszarze projektu nadal istnieje:
 - co najmniej 100 stanowisk podkowca małego,
 - 12 stanowisk nocka orzęsionego,
 - 15 stanowisk nocka dużego

- 1.2. Szacowana liczebność gatunków projektowych w Krainie Podkowca wynosi:
 - podkowiec mały - ok. 12 000-14 000 osobników dorosłych
 - nocek duży - ok. 5 000
 - nocek orzęsiony – ok. 2 500.

Do celu 2:

- 2.1. Powstał ruch ambasadorów podkowca, a właściwie nietoperzy – po 5 latach ambasadorami podkowca jest co najmniej 40 aktywnie działających osób.
- 2.2. Mieszkańcy są dumni z posiadania nietoperzy na swoim terenie i wykorzystują ich obecność w promocji:
 - Po 5 latach projektu w co najmniej 20 miejscach prowadzone są działania (wydarzenia) związane z nietoperzami, przynajmniej raz w roku.
- 2.3. Właściciele obiektów i terenów mają wiedzę i świadomość konsekwencji posiadania nietoperzy na swoim terenie / w swoim obiekcie.
 - Właściciele lub zarządcy są świadomi zamieszkiwania ich obiektów przez nietoperze oraz akceptują to sąsiedztwo.

Część II. Wykonalność (plan działania)

E. Przewidywane działania

Działania średnioterminowe (perspektywa 30 lat)

Dla Celu 1.

Populacje gatunków projektowych pozostają na obszarze projektu co najmniej tak silne, jak obecnie.

Aby osiągnąć Cel 1 monitorowane będzie utrzymanie efektów projektu przez gospodarzy terenów i obiektów, które objęto działaniami. Jako, że są to obiekty i gatunki chronione prawem (Natura 2000), prowadzony jest ich urzędowy monitoring. Został on opracowany w taki sposób, aby sygnalizować nie tylko zmiany w populacji zwierząt, ale także stan ich siedlisk i wszelkie poczynione zmiany polepszające lub pogarszające stan siedliska w szczegółowo określonych aspektach.

Monitoring jest prowadzony przez organy państwowe, często przy współpracy organizacji pozarządowych. W wypadku nietoperzy objętych projektem, Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody "pro Natura" przeprowadza znaczną część kontroli.

Regionalne Dyrekcje Ochrony Środowiska i Wojewódzkie Urzędy Ochrony Zabytków zapewniają nadzór nad utrzymaniem odpowiedniego stanu obiektów chronionych, w szczególności odpowiedni stan siedlisk.

Większość przeprowadzonych prac zaprojektowano tak, aby nie wymagały interwencji w przyszłości. Zastosowano trwałe i odpowiednie materiały.

Gospodarze terenów i obiektów, na których prowadzono działania, zobowiązali się do utrzymania efektów projektu przez 30 lat.

W obiektach, w których przeprowadzono adaptację siedlisk, ich gospodarze będą wykonywać ewentualne naprawy według zasad wynikających z przygotowanych w ramach projektu dokumentacji prac adaptacyjnych.

Sporadyczne zabiegi pielęgnacyjne w obrębie tras przelotów nietoperzy, takie jak cięcia przyrodnicze i techniczne, podlewanie w okresach suszy, zabezpieczenie drzew przed

uszkodzeniem podczas prac prowadzonych w pobliżu itp. będą realizowane przez gospodarzy terenów, na których posadzono drzewa.

Ponadto, w ramach przeprowadzanego przez PTPP pro Natura i współpracujących wolontariuszy monitoringu kolonii rozrodczych w obiektach, w których dokonano nasadzeń będzie prowadzona kontrola stanu tras przelotowych i wszelkie zauważone potrzeby przeprowadzenia zabiegów pielęgnacyjnych będą zgłaszane do gospodarza terenu w celu utrzymania trwałości efektów projektu.

Dla Celu 2.

W odbiorze społecznym nietoperze są postrzegane pozytywnie.

Pozytywne nastawienie do nietoperzy jest bardzo ważne dla utrzymania efektów projektu. Działania tu prowadzone obejmą docieranie nie tylko do ogółu społeczeństwa. Szczególna uwaga zwrócona będzie na grupy, które mają większy niż inni wpływ na nietoperze (gospodarze, instytucje kontrolujące) oraz na rozpowszechnianie informacji (dziennikarze, nauczyciele, przewodnicy turystyczni, organizacje pozarządowe).

Działania krótkoterminowe (perspektywa 5 lat)

Aby zapewnić trwałość efektów projektu, działania zaplanowane w ramach ALCP mają zapewnić kontynuację i trwałość rezultatów. W poniższym planie przypisano poszczególnym działaniom odniesienia, jakim zadaniom projektu odpowiadają.

Dla Celu 1.

Populacje gatunków projektowych pozostają na obszarze projektu co najmniej tak silne, jak obecnie.

Rezultat 1.1 Istniejące kolonie letnie i zimowiska nadal funkcjonują

Działanie 1.1.1 Monitoring stanu stanowisk i ich zagrożeń celem oceny ich stanu siedlisk oraz wykrywania sytuacji niebezpiecznych dla funkcjonowania kolonii (*dot. D1 i C1-C4*)

Działanie 1.1.2 Bieżące utrzymanie / naprawa / konserwacja urządzeń ochronnych (*C1-C5*)

Działanie 1.1.3 Niespodziewane interwencje (informacyjne, prawne, czynnej ochrony) (*C1-C5*)

Działanie 1.1.4 Czynna ochrona w istniejących dziś stanowiskach jeszcze nie poddanych zabiegom ochronnym (już zatwierdzone projekty RDOŚ, Roztoczańskiego PN, planowane własne projekty PTPP „pro Natura”) (*nowe działanie*)

Rezultat 1.2 Szacowana liczebność gatunków projektowych w Krainie Podkowca nie spadła

Działanie 1.2.1 Monitoring nietoperzy celem oceny wielkości populacji oraz wykrywania sytuacji niebezpiecznych dla funkcjonowania kolonii (w tym konieczności naprawy/utrzymania zainstalowanych urządzeń do ochrony) (*D1*)

Działanie 1.2.2 Tworzenie nowych stanowisk satelitarnych w pobliżu stanowisk o dużym potencjale rozprzestrzeniania (*nowe działanie*)

Działanie 1.2.3 Wyszukiwanie powstających samoistnie nowych kolonii, w tym z udziałem społeczników i informacji od społeczeństwa (*D1*)

Dla Celu 2.

W odbiorze społecznym nietoperze są postrzegane pozytywnie.

Rezultat 2.1 Powstał ruch ambasadorów podkowca

Działanie 2.1.1 Szkolenia dla multiplikatorów – dla przewodników turystycznych i innych dostawców usług okołoturystycznych, w tym zainteresowanych właścicieli obiektów z nietoperzami; dla nauczycieli z regionu Krainy Podkowca, dziennikarzy (E1 i E2)

Działanie 2.1.2 Organizacja sieci opiekunów stanowisk nietoperzy, mechanizmu zgłaszania problemów (D1, E2)

Działanie 2.1.3 Wyposażenie najaktywniejszych i najbardziej obiecujących, działających w kluczowych lokalizacjach osób spośród ambasadorów, multiplikatorów, opiekunów stanowisk w narzędzia wspierające ich działania (instrukcje, detektory, system komunikacji i współpracy) (D1, E2)

Działanie 2.1.4 Działania integrujące strukturę opiekunów stanowisk (E2)

Rezultat 2.2 Mieszkańcy wykorzystują obecność nietoperzy w promocji

Działanie 2.2.1 Promocja działań ochronnych; promocja rozwiązań wykorzystujących obecność nietoperzy do rozwoju lokalnego, współorganizowanie imprez. Konkurs na najlepszą imprezę podkowcową. Na najlepszą ofertę stałą. Na najlepszy gadżet promujący Krainę Podkowca. (E1, E2, D2)

Działanie 2.2.2 Pomoc merytoryczno-organizacyjna w przygotowaniu stałej oferty udostępniania nietoperzy zwiedzającym w 10 obiektach (5 + 5 nowych) (E1, E2, D2)

Działanie 2.2.3 Kontynuacja wyróżniania aktywnych osób i instytucji medalem Złoty Podkowiec i znakiem jakości Kraina Podkowca. (E1)

Rezultat 2.3 Właściciele obiektów i terenów mają wiedzę i świadomość konsekwencji posiadania nietoperzy

Działanie 2.3.1 Kierowana do ogółu społeczeństwa kampania informacyjna na temat biologii nietoperzy obecnych w budynkach, związanych z tym aktów prawa unijnego i krajowego, konsekwencji naruszania przepisów, możliwości otrzymania wsparcia na utrzymanie kolonii (E2)

F. Niezbędne zasoby

Zapewnienie trwałości efektów projektu wymaga zaangażowania szeregu zasobów, które można podzielić na kilka kategorii.

- **Eksperci i personel**

PTPP „pro Natura” ma ekspertów i doświadczony personel, zdolny wykonywać działania wymagające dobrego rozeznania. Ponadto wiele prac wykonywanych jest przez firmy zewnętrzne. Są to działania wymagające nadzoru i fachowego zaplanowania, ale często w wykonaniu są standardowe, dostosowane jedynie do potrzeb nietoperzy (np. nieco inny materiał, dodatkowe elementy, inny sezon niż normalnie).

W trakcie prowadzenia projektu LIFE Podkowiec+ wzrosły kompetencje personelu z innych instytucji, w szczególności z władz ochrony przyrody, ochrony zabytków, sektora turystycznego, co będzie procentować w dalszych działaniach.

- **Mechanizmy prawne i organizacyjne**

Działania prowadzone były na terenach ochrony przyrody, a często w obiektach zabytkowych. Instytucje państwowe powołane dla zapewnienia ochrony przyrody (RDOŚ) i zabytków (WUOZ) mają możliwość ingerencji w wypadku łamania prawa.

Dodatkowym wsparciem jest deklaracja zarządcy terenu o utrzymaniu efektów i nie pogarszaniu stanu wprowadzonych ulepszeń w siedliskach nietoperzy. Wymagane prawem kontrole stanu

siedlisk Natura 2000 będą wykazywać przestrzeganie tych deklaracji przez zarządców. Ten mechanizm prawny będzie wspierany działaniami obserwatorów-amatorów w ramach sieci współpracowników.

- **Sprzęt**

Sprzęt nabyty w ramach projektu może służyć kolejnym działaniom, w tym sprzęt pomiarowy. Niemniej niektóre działania będą wymagać nabycia dodatkowego sprzętu (na przykład w celu udostępnienia narzędzi opiekunom stanowisk).

- **Finansowanie**

Potrzebne zasoby finansowe podano w podziale na działania.

Dla działania 1.1.1

Monitoring stanu stanowisk i ich zagrożeń celem oceny ich stanu siedlisk oraz wykrywania sytuacji niebezpiecznych dla funkcjonowania kolonii

Monitoring jest zadaniem służb państwowych, które posiadają odpowiednie zasoby. Będzie on uzupełniony własnym wkładem PTPP „pro Natura”, najprawdopodobniej bezgotówkowym.

Dla działania 1.1.2

Bieżące utrzymanie / naprawa / konserwacja urządzeń ochronnych. Drobne naprawy będą wykonywane środkami własnymi, w miarę możliwości z udziałem środków od gospodarzy obiektu, w razie wystąpienia większych kosztów, odpowiednie fundusze

będą pozyskiwane ze źródeł finansujących ochronę przyrody, np. WFOŚiGW.

Dla działania 1.1.3

Niespodziewane interwencje (informacyjne, prawne, czynnej ochrony)

Porady, konsultacje, w miarę możliwości będą udzielane nieodpłatnie, przy działaniach ochronnych lub wystąpienia większych kosztów (np. konieczność wykonania projektów budowlanych), odpowiednie fundusze będą pozyskiwane ze źródeł finansujących ochronę przyrody, np. WFOŚiGW.

Dla działania 1.1.4

Czynna ochrona w istniejących dziś stanowiskach jeszcze nie poddanych zabiegom ochronnym (już zatwierdzone projekty RDOŚ, Roztoczańskiego PN, planowane własne projekty PTPP „pro Natura”)

Środki na realizację działań ochronnych prowadzonych przez RDOŚ w Krakowie, Rzeszowie i Opolu zostały już pozyskane, Roztoczański PN czeka na decyzję. PTPP „pro Natura” złożyła koncepcję finansowania w LIFE oraz poszukuje innych środków.

Dla działania 1.2.1

Monitoring nietoperzy celem oceny wielkości populacji oraz wykrywania sytuacji niebezpiecznych dla funkcjonowania kolonii (w tym konieczności naprawy/ utrzymania zainstalowanych urządzeń do ochrony)

Monitoring jest zadaniem służb państwowych, które posiadają odpowiednie zasoby. Będzie on uzupełniony własnym wkładem PTPP „pro Natura” i ewentualnie innych organizacji i instytucji, najprawdopodobniej bezgotówkowym lub w ramach środków własnych.

Dla działania 1.2.2

Tworzenie nowych stanowisk satelitarnych w pobliżu stanowisk o dużym potencjale rozprzestrzeniania

Przedmiot wniosku o dofinansowanie z funduszy LIFE – złożono koncepcję projektu. W nielicznych przypadkach możliwe będzie wykonanie adaptacji obiektów istniejących za pomocą środków lokalnych.

Dla działania 1.2.3

Wyszukiwanie powstających samoistnie nowych kolonii, w tym z udziałem społeczników i informacji od społeczeństwa

Działanie realizowane jako wkład społeczny.

Dla działania 2.1.1

Szkolenia dla multiplikatorów – dla przewodników turystycznych i innych dostawców usług okołoturystycznych, w tym zainteresowanych właścicieli obiektów z nietoperzami; dla nauczycieli z regionu Krainy Podkowiec, dziennikarzy

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.1.2

Organizacja sieci opiekunów stanowisk nietoperzy, mechanizmu zgłaszania problemów

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.1.3

Wyposażenie najaktywniejszych i najbardziej obiecujących, działających w kluczowych lokalizacjach osób spośród ambasadorów, multiplikatorów, opiekunów stanowisk w narzędzia wspierające ich działania (instrukcje, detektory, system komunikacji i współpracy)

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.1.4

Działania integrujące strukturę opiekunów stanowisk

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.2.1

Promocja działań ochronnych; promocja rozwiązań wykorzystujących obecność nietoperzy do rozwoju lokalnego, współorganizowanie imprez. Konkurs na najlepszą imprezę podkowiec. Na najlepszą ofertę stałą. Na najlepszy gadżet promujący Krainę Podkowiec.

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.2.2

Pomoc merytoryczno-organizacyjna w przygotowaniu stałej oferty udostępniania nietoperzy zwiedzającym w 15 obiektach (5 + 10 nowych)

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

Dla działania 2.2.3

Kontynuacja wyróżniania aktywnych osób i instytucji medalem Złoty Podkowiec i znakiem jakości Kraina Podkowiec.

Nie wymaga zaangażowania środków finansowych

Dla działania 2.3.1

Kierowana do ogółu społeczeństwa kampania informacyjna na temat biologii nietoperzy obecnych w budynkach, związanych z tym aktów prawa unijnego i krajowego, konsekwencji naruszania przepisów, możliwości otrzymania wsparcia na utrzymanie kolonii

Planowany jest projekt współpracy międzynarodowej, obejmujący między innymi działania lokalne (krajowe) w postaci szkoleń i organizacji sieci współpracy.

G. Wskaźniki / pomiary

Dla celu 1 Populacje gatunków projektowych na obszarze projektu co najmniej tak silne, jak obecnie:

Dla rezultatu 1.1 Istniejące kolonie letnie nadal funkcjonują:

Liczba stanowisk nietoperzy – źródło: monitoring państwowy

Odsetek realizacji zobowiązań przez właścicieli (100%) – źródło: dane własne

Dla rezultatu 1.2 Szacowana liczebność gatunków projektowych w Krainie Podkowca nie spadła

Liczebność populacji nietoperzy – źródło: monitoring

Dla celu 2 W odbiorze społecznym nietoperze są postrzegane pozytywnie:

Dla rezultatu 2.1 Powstał ruch ambasadorów podkowca, a właściwie nietoperzy

Liczba ambasadorów podkowca / multiplikatorów (40) – źródło: lista PTPP „pro Natura”

Liczba narzędzi promocyjnych (sprzęt, poradniki) (15) - źródło: lista PTPP „pro Natura”

Liczba imprez (5) – źródło: lista, dokumentacja imprez

Dla rezultatu 2.2 Mieszkańcy wykorzystują obecność nietoperzy w promocji

Liczba imprez (5) – źródło: lista, dokumentacja imprez

Liczba konkursów (3) - źródło: lista, dokumentacja konkursów

Łączna liczba uczestników (600) - źródło: listy, dokumentacje fotograficzne, publikacje

Liczba ofert (15) – źródło: lista

Liczba laureatów (10) - źródło: lista

Dla rezultatu 2.3 Właściciele obiektów i terenów mają wiedzę i świadomość konsekwencji posiadania nietoperzy

Liczba odbiorców medialnej kampanii informacyjnej (20 000) - źródło: szacowanie na podstawie wskaźników oglądalności/słuchalności/poczytności/statystyk stron www

Liczba nowych postów na stronie internetowej projektu (20) i na Facebooku (20) – źródło: strony internetowe

Część III. Trwałość projektu (SUSTAINABILITY)

H. Występujące ryzyka i środki zaradcze

Ryzyko	Prawdo- podobieństwo wystąpienia	Konsekwencje	Wartość (2x3)	Działania zaradcze
Nie pozyskanie wystarczających środków	3	5	15	Dalsze starania Działania alternatywne, tańsze
Katastrofa ekologiczna (np. epizootcja)	1	5	5	Reakcja zależna od zdarzenia
Brak zainteresowania w społeczeństwie	2	3	6	Zastosowanie innych sposobów docierania

I. Założenia

Dla sukcesu projektu ważne będzie spełnienie pewnych założeń, których spełnienie w niewielkim stopniu zależy od PTPP „pro Natura”

Ciągłość legislacyjna – zakłada się, że prawo o ochronie przyrody nie ulegnie pogorszeniu. Podobnie zakłada się, że sytuacja społeczno-gospodarcza pozwoli na realizację działań pro przyrodniczych.

Istnienie mechanizmów finansowania – Większość działań przewidzianych w ALCP nie wymaga dużych nakładów, jednak niektórych nie da się zrealizować bez wsparcia z zewnątrz. Zakłada się, że w trakcie 5 lat nie ulegnie pogorszeniu dostęp do środków finansujących projekty ochrony przyrody.

Wykaz zadań projektu LIFE Podkowiec+

- A1 Przygotowanie i procedury związane z dokumentacją techniczną i projektową
- C1 Ochrona letnich stanowisk nietoperzy – remonty pokryć dachowych
- C2 Ochrona letnich stanowisk nietoperzy – instalacja platform na guano
- C3 Ochrona letnich stanowisk nietoperzy – prace adaptacyjne i niespodziewane działania ochronne
- C4 Ochrona zimowych stanowisk nietoperzy
- C5 Kształtowanie bezpiecznych tras przelotu nietoperzy do kolonii letnich
- D1 Monitoring liczebności nietoperzy
- D2 Ocena wpływu społeczno-gospodarczego podejmowanych działań
- E1 Wdrożenie znaku jakości Kraina podkowca
- E2 Informowanie społeczeństwa o działaniach projektu
- F1 Zarządzanie projektem
- F2 Monitorowanie postępu realizacji projektu
- F3 Tworzenie sieci z innymi projektami
- F4 Audyt zewnętrzny
- F5 After Life Conservation Plan